

Ludmila Šolcová, 'Deismus v Anglii: Christianity as Old as the Creation Matthewa Tindala'

Posudek vedoucího práce

Představená práce se zabývá deismem Matthewa Tindala a jeho spisem *Christianity as Old as the Creation*, který bývá tradičně označován jako „bible deismu“. Deismus u Tindala znamená náboženství, které je založeno pouze na univerzálních pravdách, které jsou dosažitelné 'přirozeným světlem'. Dále znamená, že za správný základ pro víru je považováno vnitřní zjevení (*internal revelation*), a nikoliv vnější zjevení (*external revelation*), kterým je partikulární historický vývoj písma, autority a církevní tradice. Vnější zjevení v podobě evangelia je pro Tindala nepochybně významné, ale nepřináší nic nového, co bychom nemohli poznat z vnitřního zjevení. Jak autorka právem tvrdí, '[deismus] v podstatě z náboženství eliminuje pravdy nadrozumové' (str. 4). Je samozřejmě otázka, zda je Tindal filosofem, nebo spíš teologem například vzhledem k tomu, že ani nevidí potřebu dokazovat Boží existenci. Nicméně představená práce je filosofická tím, že se zabývá povahou rozumu a epistemologickými otázkami náboženství v Tindalově pojetí.

První kapitola zkoumá historické pozadí vzniku deismu a autorka popisuje čtyři různé příčiny. Tato historická kapitola je informativní a uspokojujivá. Mám jen jednu otázku: autorka tvrdí, že výsledek kopernikánského obratu je takový, že 'Víra a věda musejí zůstat striktně odděleny; obojí se totiž zabývá odlišným aspektem reality' (str. 11) a považuje souvislost s deismem za očividnou. To mě trochu překvapuje, protože deismus chce založit víru na rozumu a na univerzálních poznacích o přírodě, a tím se mi zdá, že víra nepředstavuje jiný aspekt reality než věda a, že víra a věda již nejsou 'striktně odděleny'.

V druhé kapitole autorka charakterizuje přirozené náboženství a popisuje Tindalovo pojetí rozumu. Vidíme vliv Johna Locka a jeho teorie poznání, hlavně jde-li o intuitivní a demonstrativní poznání. Klíčový moment je zmíněný Tindalův přístup k existenci Boha, podle něhož Tindal nepokládá za přínosné Boha dokazovat (str. 20). To podle autorky znamená, že Tindal pak nebude mít žádný argument proti ateismu či agnosticizmu (str. 49). Tato část práce není pouze popisná, ale autorka interpretuje a kriticky hodnotí hlavní teze Tindalova pojetí Boha a Božích atributů. Vzorový příklad této kritičnosti je její pojednání o tvrzení, že hlavním cílem náboženství je sloužit lidskému štěstí, které považuje za 'značně kontroverzní' a, které přesvědčivě zproblematizuje (str. 22-3).

Tindalovo utilitaristické pojetí náboženství je i vidět v jeho přístupu k trestu. Autorka cituje Tindalův názor, že '*none ought to be punish'd, (since what is past can't be help'd) but to prevent a future breach of the Law; and all Laws being design'd for the good of the governed.*' Nevím ale, zda to musí znamenat, že 'účelem trestu je vlastně dobro trestaného', jak tvrdí autorka (str. 28). Koneckonců podmínka '*to prevent a future breach of the Law*' může mít daleko širší význam než pouhé 'dobro trestaného' vzhledem k tomu, že trest je také

varováním dalším potenciálním pachatelům a posílá užitečnou zprávu celému společenství, která může vést k lepšímu dodržování morálního zákona.

Na str. 31 si můžeme přečíst, že se podle Tindala 'evangelium (jak často nazývá vnější zjevení) a *Religion of Nature* (vnitřní zjevení) neliší ničím jiným než způsobem, jakým jsou zjevovány lidem'. To je na první pohled zvláštní, vzhledem k tomu, že v evangeliu jsou popisy zázraků i tvrzení o splnění proroctví, které přesahují objevy rozumu a přirozeného náboženství. Znamená evangelium pro Tindala jenom etickou nauku Ježíše Nazaretského? To by vyžadovalo určitý komentář.

Autorka se zabývá dvěma dobovými kritikami Tindala a v poslední části práci autorka sama nabízí mnoho různých námitek vůči Tindalovu stanovisku. Na konci jsem nabýval dojmu, že autorka považuje jeho spis za značně naivní a nebylo mi jasné, v čem podle ní spočívá jeho filosofický přínos. Autorka se například rétoricky ptá: 'Jak vzniká omyl, je-li rozum opravdu tak dokonalým prostředkem poznání?' (str. 46) Je rozum ale podle Tindala opravdu dokonalý? Pokud jde o naše jednání, určitě nám rozum stačí. Nejsme ale jen rozumové bytosti, a rozum není s to poznat všechno (nejsme vševědoucí). Dále rétoricky se ptá: 'pokud by podle Tindalova optimismu opravdu bylo v přírodě vše tak jasné a zřetelně zapsáno a nám by stačilo se řídit rozumem, proč bylo nutné sepsat o *Religion of Nature* tak dlouhou knihu, jakou je *Christianity*?' Zde by Tindal určitě měl co říci o neblahém vlivu církevní tradice a klerikální politiky (*priestcraft*). Nechci tvrdit, že Tindal v tom má pravdu, nýbrž spíš, že jeho stanovisko snad není tak zcela napadnutelné, jak autorka naznačuje.

Celkově považuji práci za průkopnickou tím, že se zabývá autorem, který je nejen neznámý v Čechách, ale také málo známý ve své rodné zemi. Narozdíl od anglického ateismu (Hobbese, Collinse, Russella atd.), je anglický deismus v současnosti většinou přehlížen. Práce je velmi vítaným pokusem tuto situaci napravit. Navíc práce je dobře strukturována, přesně napsaná a plná informativních postřehů o Tindalově díle. Mám ale dojem, že jednostranný kritický pohled v poslední kapitole by mohl být lépe zdůvodněn a, že filosofický přínos Tindalovy práce by mohl být lépe zdůrazněn.

Jednoznačně navrhuji práci k přijetí a doporučuji nejméně známku *velmi dobře*.

James Hill, v Londýně, 21.8.18